

OPĆI PODATCI			
IME I PREZIME	Ivana Trtanj (rođ. Lauš)		
Naziv studija	Poslijediplomski sveučilišni studij Jezikoslovlje		
Matični broj	139		
Odobranje teme za stjecanje doktorata znanosti (staviti križić u polje)	☒ u okviru dokorskog studija	☐ izvan dokorskog studija	☐ po osnovi znanstvenih dostignuća
Ime i prezime majke i/ili oca	Vinko i Jasminka Lauš		
Datum i mjesto rođenja	25. svibnja 1982., Osijek		
Adresa	Krstova 97		
Telefon / mobitel	098/ 533 393		
e-pošta	itrtanj@ufos.hr		
ŽIVOTOPIS			
Obrazovanje (od novijega k starijem datumu)	akademske 2008./9. godine upisan poslijediplomski sveučilišni studij <i>Jezikoslovlje</i> na Filozofskome fakultetu u Osijeku 2000.- 2005. Studij hrvatskoga jezika i književnosti na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Osijeku 1996.- 2000. I. gimnazija Osijek		
Radno iskustvo (od novijega k starijem datumu)	od prosinca 2007. asistentica na Učiteljskome fakultetu u Osijeku (<i>Odsjek za filologiju, Katedra za jezike i književnost</i> ; Kolegiji: Hrvatski jezik, Hrvatski jezik i komunikacija, Jezična kultura i Funkcionalni stilovi u jezičnoj komunikaciji) veljača 2006.- kolovoz 2007. profesorica hrvatskoga jezika u I. gimnaziji Osijek		
Popis radova	1. Bakota, Lidija i Trtanj, Ivana (2013.): Istraživanje zastupljenosti pitanja i zadataka u udžbenicima hrvatskoga jezika s posebnim osvrtom na jezične djelatnosti slušanja i govorenja te prijedlozi nove koncepcije udžbenika. <i>Konferencijski zbornik Peti specijalizirani znanstveni skup: Rano učenje hrvatskoga jezika</i> 5, 133.-147. 2. Bakota, Lidija i Trtanj, Ivana (2013.): Stilizacija tabu-riječi u hrvatskoj književnosti za mlade. <i>Zlatni danci 14: Suvremena dječja književnost II</i> . Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa, 247.-265. 3. Trtanj, Ivana (2012.): Je li slama Kumova ili Kumovska? // <i>Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika</i> . 59, 3; 94.-100. 2. Mance, Nina i Trtanj, Ivana (2010.) Noviji razgovorni frazemi. <i>Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika</i> . 57,5; 175.-184. 5. Mance, Nina i Lauš, Ivana (2010.) Frazеologija u romanima Nade Iveljić. <i>Zlatni danci 11 – Život i djelo(vanje) Nade Iveljić</i> . Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa, 189.- 210.		

Sažetak na engleskom/njemačkom jeziku

(za one koji žele da im se odobri pisanje doktorske disertacije na stranom jeziku – maksimalno 1000 znakova s praznim mjestima)

Uvod (maksimalno 2000 znakova s praznim mjestima)

Priče ili pripovjedni diskurs dio su svakodnevne djetetove komunikacije, i kod kuće i u školi. Mogu pružiti mnogo cjelovitiji jezični kontekst od raznih jezičnih testova koji procjenjuju uporabu riječi i rečenica izolirano zato što priče zahtijevaju od djece kombiniranje riječi i rečenica radi određene svrhe. Stoga, priče omogućuju informaciju o tome koliko uspješno djeca rabe svoje određene jezične vještine za komuniciranje. Već je uvelike istražena dječja sposobnost iznošenja sadržaja i stvaranja strukture priče. Manje je jasan drugi aspekt pripovijedanja, poput *referencijalne kohezije*, tj. uporaba referentnih izraza¹ za razgovor o živim bićima (Lovro, brat, pas, on), objektima (igračka, automobil) ili drugim entitetima u diskursu (park, tamo, ideja). Prikladna uporaba izraza za referiranje u diskursu pridonosi referencijalnoj koheziji. Kad se priča pripovijeda, referentni izrazi moraju se upotrijebiti za prvo spominjanje likova na takav način da slušatelj shvati kako su oni novi u priči. Nakon toga, ti se izrazi rabe kako bi se nastavili odnositi na likove i to tako da ih slušatelj prepozna kao iste likove koji su ranije uvedeni. Referentni izrazi smatraju se odgovarajućima ako su prikladni za slušateljevo znanje, ako dijele fizički kontekst i prethodni jezični kontekst. Uvođenje likova važan je aspekt svih vrsta povezanoga diskursa – od svakodnevne komunikacije do planiranih formi poput priča i stručnih tekstova. Nužno je objasniti kako djeca ovladavaju uporabom jezičnih struktura na rečeničnoj i diskursnoj razini. Na rečeničnoj razini djeca moraju naučiti izraziti semantičke i sintaktičke veze u gramatički dobro oblikovanim rečenicama u kojima se osvrću na likove, izriču mišljenja ili događaje o njima, smještaju ih u vrijeme ili prostor. Postupno ovladavanje objema vrstama kontekstualne ovisnosti jest središnji aspekt njihove jezične kompetencije. Pripovijedanje, za razliku od razgovora, teži dekontekstualizaciji. Nakon dekontekstualizacije mijenja se unutarnja organizacija diskursa. Djeca najprije učvršćuju govor u neposrednom *ovdje i sada*, zatim uče učvrstiti govor lokalno i globalno u diskursu. Dekontekstualizacija znači pomicanje od *ovdje i sada* na *tamo i negdje*. Taj pomak u jeziku uvjetovan je pomakom u djetetovu kognitivnom razvoju. S obzirom na to da su se priče nekad i negdje dogodile, potreban je taj pomak *tamo i negdje* da bi djeca kognitivno bila spremna pripovijedati.

Pregled dosadašnjih istraživanja (maksimalno 5000 znakova s praznim mjestima)

Razvoj jezičnih sposobnosti zahtijeva od djeteta usvajanje pragmatičkih načela koja upravljaju organiziranjem obavijesti u iskazu i stvaraju kohezivni diskurs. S psiholingvističkoga gledišta to znači da treba istražiti kako djeca ovladavaju jezičnom organizacijom na rečeničnoj i diskursnoj razini. Jezična se organizacija obavijesti u diskursu, tj. priči, sve više promatra kroz likove, vrijeme i prostor priče. (Kuvač, 2004.) Pripovijedanje se koncentrira oko glavnih i niza sporednih likova i događaja koju su u određenim prostornim i vremenskim obrascima. Wigglesworth (1990.) smatra da obavijesti u priči moraju biti organizirane u cjelinu, likovi imenovani i odijeljeni da bi ih slušatelj mogao prepoznati tijekom cijele priče, a jezični elementi postavljeni tako da omogućuju daljnje anaforičke veze.

Mnoga su se dosadašnja istraživanja dječjega diskursa bavila analizom dječjih priča o prošlim događajima (Peterson i McCabe 1983.) ili analizom izmišljenih priča (Applebee 1978.). Ispitivanje dječje vještine razvoja kohezivnoga pripovjednog diskursa opisano je u studijama dvaju autora. Bennet- Kastor (1983.) tvrdi da djeca s dvije godine mogu uvesti imensku skupinu u priču i rabiti ju za zadržavanje kohezije kroz čitavu rečenicu. Karmiloff- Smith (1981., 1983., 1985.) smatra da djeca prije sedme godine nisu sposobna organizirati rečenice u kohezivnu narativnu cjelinu. Ta analiza autorice Karmiloff-Smith najranija je studija o tome kako djeca zadržavaju jezičnu koheziju u govornom pripovjednom diskursu. S obzirom na svoje

¹ Izrazi koji referiraju, tj. upućuju na to tko je lik (engl. *referring expressions*)

spoznaje, Karmiloff-Smith (1983.) razvila je *model u tri faze* koji se upotrebljava i u lingvističkim i u nelingvističkim analizama. Prvu fazu označuje leksik bogat zamjenicama -koje su rabljene deiktički, ispravna sintaksa, ali i nedostatak sveukupne pripovjedne organizacije. U drugoj se fazi ističe razvoj tematskoga subjekta s dominantnim pojavljivanjem u početnoj poziciji u rečenici, leksik je siromašniji, ali prepoznaje se sveukupna organizacija. Posljednja, treća faza pokazuje ukupnu organizaciju, bogatiji leksik i detaljnije priče. Bavin (1987.) je podupro zaključke Karmiloff-Smith da djeca prije sedme godine nisu sposobna strukturirati priču kroz uvođenje likova i održavanje anaforičke veze s njima. Bamberg (1986.) je proveo istraživanje koje je uključivalo jednojezične govornike njemačkoga jezika. Ispitao je način na koji djeca postavljaju, zamjenjuju i zadržavaju referencu s ciljem razvoja kohezivnoga diskursa. S obzirom na podatke koje je dobila Karmiloff-Smith, Bamberg je zaključio da postoji dokaz o tome zašto djeca ograničavaju tematski subjekt, ali se u djece govornika njemačkoga jezika pojavljuje mnogo ranije, čak prije četvrte godine. Hickmann (1995.) je dokazala da zamjenice i nulte anafore mogu funkcionirati različito u diskursu da bi označile veze unutar rečenica i izvan njih, ali i imati funkciju organizacije diskursa. Dječja sposobnost uvođenja i zadržavanja referenata u pričama razvija se postupno tijekom školskih godina (Hickmann 1991., 1997., 2003., Kail & Hickmann, Karmiloff-Smith 1987., Peterson 1993., Wigglesworth 1990.)

Bavin (1992.) iznosi primjer u varlpirijskom jeziku u kojem djeca u pričanju priče na početku ne određuju agense, nego se o svim sudionicima priče mora zaključiti iz konteksta. Nulta anafora počinje se upotrebljavati deiktično u petoj i šestoj godini. U kasnijim stupnjevima dijete teži imenovanju sudionika, pa često i ponavlja likove, tj. često ih imenuje. Jedan sudionik najprije se uvodi imenovanjem ili ga se označuje imenicom, a kasnije ga se označuje zamjenicom. U tijeku priče sudionici se ponovno imenuju samo kada se žele posebno naglasiti ili kada se želi promijeniti tema događaja.

Sposobnost uvođenja referenata u priče nastavlja se razvijati nakon devete godine (Schneider 2008.). Wigglesworth (1991.) je ispitala strategiju tematskoga subjekta u pričama četverogodišnjih i šestogodišnjih govornika engleskoga jezika. Ta studija potvrdila je *model u tri faze* Karmiloff-Smithove, s malim dokazima da se strategija tematskoga subjekta u pričama javlja i u djece mlađe od šest godina.

Peterson, C. (1990.) provela je longitudinalno istraživanje s desetero djece u kojem su u iznošenju svojega prošlog iskustva djeca iznijela imena sudionika događaja bez dodatnih podataka o njima pa takve priče mogu slijediti samo oni slušatelji koji imaju pozadinsko znanje kao i dijete. Ely i sur. (1998.) istaknuli su egocentričnost koja svoj odraz ostavlja u djetetovoj pripovjednoj sposobnosti. Mlađa djeca u početku stvaranja priče imenuju sebe kao glavnoga i jedinoga sudionika priča. S promjenom djetetove dobi broj se sudionika u njegovoj priči povećava, i to tako da se uvode eksplicitno zamjenicom *mi*, a kasnije i potpunim imenovanjem sudionika. Takvo je praćenje sudionika priče u vezi s društvenim razvojem djeteta i širenjem njegove društvene sredine.

U hrvatskoj psiholingvistici nema sustavnijih i kontinuiranih praćenja pripovjedne sposobnosti ni kod djece ni kod odraslih. Zbog toga je to područje hrvatske psiholingvistike za sada prepušteno pojedinačnim istraživanjima znanstvenika iz različitih lingvističkih i nelingvističkih područja. Do sada objavljeni radovi o dječjem pripovijedanju na hrvatskom jeziku promatrali su jezičnu organizaciju priče označavanjem prostora i vremena (Kuvač 2004.), pripovjednu sposobnost u djece s jezičnim teškoćama (Arapović 1996.), dvojezične djece (Medved- Karajnović 2001.) te kod djece koja žive u nebiološkim obiteljima (Andel, Kuvač, Vancaš, 2003.). Pripovijedanje dvojezične djece i djece s jezičnim teškoćama opisano je na COST projektu- Multilingual Assessment Instrument for Narratives (Kuvač Kraljević, Hržica 2012.)

Cilj i hipoteze istraživanja (maksimalno 700 znakova s praznim mjestima)

Stvaranje priče zahtijeva spoznajno oblikovanje shematske strukture priče i prenošenje te strukture u jezik. Jezična razina treba omogućiti dobro organizirani diskurs na lokalnoj i globalnoj razini. Cilj je rada ispitati način na koji djeca označuju likove u priči. Rad će odgovoriti na pitanja o tome kako djeca različite dobi prvi put uvode lik u priču, kako uspostavljaju *novu* informaciju koja zatim tijekom pričanja postaje *dana* te kojim oblicima označuju likove nakon prvoga spominjanja. Nadalje, utvrdit će se postoje li razlike u označavanju likova između mlađe (četverogodišnje, šestogodišnje) i starije (osmogodišnje, desetogodišnje) djece i postoje li razlike u označavanju likova na lokalnoj i globalnoj razini dječje priče. Promatrat će se sljedeće varijable: imenice, zamjenice, glagolski oblici koji razlikuju lica (vrijeme i način), anafore i deiktići.

PRETPOSTAVKE:

P1: Strukturiranje priče kroz uvođenje likova i održavanje anaforičke veze s njima uspješnije će provesti djeca starije dobi (osmogodišnjaci, desetogodišnjaci) nego djeca mlađe dobi (četverogodišnjaci, šestogodišnjaci).

P2: Lokalno označavanje raste s promjenom dobi - taj je rast značajan između četvrte i osme godine.

P3: Pri uvođenju likova mlađa djeca (četverogodišnjaci, šestogodišnjaci) rabe zamjenice i određene imenske skupine - forme koje nisu prikladne za prvo spominjanje likova.

P4: Starija djeca (osmogodišnjaci, desetogodišnjaci) imaju sklonost određivanju tematskoga subjekta, ali će i ostale likove smjestiti u početnu poziciju u rečenici.

P5: Djeca oko šeste godine počinju rabiti zamjenice anaforički.

P6: Četverogodišnjaci upotrebljavaju prostorne deiktike pri označavanju likova.

Korpus i metodologija istraživanja (maksimalno 6500 znakova s praznim mjestima)

U radu će se na temelju transverzalnoga ispitivanja jednojezične predškolske i školske djece govornika hrvatskoga jezika od četvrte do desete godine i uredna jezično-govornoga razvoja opisati razvoj pripovjedne sposobnosti analizirajući označavanja likova u pripovjednome diskursu na lokalnoj/mikrostrukturalnoj i globalnoj/makrostrukturalnoj razini. U svim se jezicima likovi označuju imenskim skupom, a s obzirom na obavijesno ustrojstvo rečenice jezici se razlikuju po načinu obilježavanja *novoga* i *danoga*. Struktura rečenice također pridonosi označavanju informacijskoga statusa: opće je načelo da se nove informacije nalaze na kraju iskaza. Iako se pretpostavlja da je dječje oslanjanje na različite jezične strukture kada obilježavaju entitete povezano i s formalnim i funkcionalnim svojstvima jezika, za ovaj su rad važnija funkcionalna pragmatička načela.

Hickmann (2003.) je prikazala kontinuum jezičnoga označavanja likova u priči koji je jednak za sva tri indoeuropska jezika: engleski, njemački i francuski. Taj se kontinuum može primijeniti i na hrvatski jezik.

IMENICEZAMJENICE

NEODREĐENO < novo	ODREĐENO < dano	EKSPLICITNO < dano	NULTO dano
A dog	the dog	it	0
Un chien	le chien	il	0
Ein Hund	der Hund	er	0
*Pas	jedan pas	on	0

Neodređeni član ne pretpostavlja *zajedničko znanje* (pripovjedača i slušatelja) pa služi za uvođenje novoga u priču. Nasuprot tomu, određeni član i zamjenica pretpostavljaju *zajedničko znanje*, ali razlikuju se u obavijesnosti označavanja entiteta. Nulti element pretpostavlja potpuno znanje o nekom referentu pa ga nije potrebno semantički označavati u sintaktičkim stukturama (npr. On je ušao i 0 uzeo svoj šešir). Označavanje referenata na *lokalnoj se razini* različito ostvaruje u različitim jezicima, npr. dok je u kineskom jeziku za takvo označavanje važan klasifikator koji se kombinira s članom i imenicom, u engleskom je jeziku nužna opozicija određenih i neodređenih članova. Na *globalnoj se razini* označavanje novoga referenta uglavnom ostvaruje redosljedom riječi u rečenici. Dane informacije smještene su na početku rečenice, a nove prema kraju.

Dječja sposobnost pripovijedanja bit će ispitana uporabom slikovnice *Frog, where are you?* (Mayer, 1969.) u kojoj je određen okvir, likovi i događaj. Slikovnica sadrži 24 crno-bijele slike bez teksta i čini klasični materijal za ispitivanje pripovjedne sposobnosti. Priroda priče u kojoj dva lika, dječak i pas, traže treći, žabu, osigurava vrijedan tekst za analizu dječje vještine praćenja jezičnih referenata. Uzorak ispitanika činit će ukupno 120 djece polaznika dječjega vrtića i osnovne škole u dobi od četiri do deset godina. Dobne skupine činit će četverogodišnjaci, šestogodišnjaci, osmogodišnjaci i desetogodišnjaci. Takve su skupine odabrane s obzirom na postavljenu tezu Karmiloff-Smithove da djeca prije šeste godine nisu sposobna organizirati

rečenice u kohezivnu narativnu cjelinu i strukturirati priču kroz uvođenje likova i održavanje anaforičke veze s njima te da djeca usvajaju sposobnost proizvodnje zamjenica s jasnim referentom između devete i jedanaeste godine (Karmiloff-Smith 1985.). Prije te dobi upotrebljavaju zamjenice bez jasnih antecedenta (Wigglesworth 1997.) Kao i Karmiloff-Smith, Hickmann (1983.) smatra da djeca prije šeste godine nemaju dovoljnoga znanja o tome kako postaviti i zadržati anaforičke veze u diskursu. Tu vještinu djeca usvajaju tek oko desete godine.

Ispitivanje će obuhvatiti jednak broj ispitanika iz svake dobne skupine (30) i podjednak broj dječaka i djevojčica iako spolne razlike neće biti posebno analizirane. Sva će djeca biti jednojezična, iako postoji mogućnost da potječu iz obitelji u kojima se govori različitim idiomima hrvatskoga jezika. Dobiveni tonski i vizualni zapisi bit će transkribirani u CHAT-u i analizirani u programu CLAN (MacWhinney, 1997.). Takvo će ispitivanje omogućiti uvrštavanje dobivenih hrvatskih podataka u svjetsku banku podataka CHILDES (www.childes.psy.cmu.edu) u kojoj se trenutačno nalaze podatci o pripovjednoj sposobnosti djece za nizozemski, arapski, turski, engleski, španjolski i tajvanski jezik.

Pregledom dosadašnjih narativnih analiza uočavaju se dva pristupa u istraživanju pripovjednoga teksta. Makrolingvistički pristup onaj je koji analizira strukturalne komponente različitih vrsta i žanrova pripovjednoga teksta (*story grammar analysis*), a mikrolingvistički je pristup onaj koji uključuje analize usmjerene na jezično znanje i sintaktičke odnose različitih vrsta rečeničnoga povezivanja (*Karmiloff-Smith analysis*). Utemeljitelj mikrolingvističke analize pripovjednoga teksta jest W. Labov (1984.) koji je zajedno s Waletzki analizirao i prikazao sintaktičku razradu pripovjednoga diskursa djece adolescentske dobi. Polazišta za istraživanje obilježja pripovijedanja u ovom će istraživanju biti ona koja se odnose na mikrolingvistički pristup (sintaktička kompleksnost i uporaba veznih rečeničnih i međurečeničnih elemenata, definicije pripovjednoga teksta kao nadrečeničnoga jedinstva te osnovne pripovjedne jedinice prema Labovu). U analizi podataka neće biti prisutan prosječan broj rečenica ili surečenica jer prosječna duljine priče nije glavni kriterij za proizvodnju spoznajno i jezično dobro oblikovane priče, ali će vrijednosti i tih varijabli biti prikazane zbog činjenice da taj podatak može kasnije poslužiti kao mjera za uspoređivanje različitih uzoraka djece.

Očekivani znanstveni doprinos predloženog istraživanja (maksimalno 500 znakova s praznim mjestima)

Rad će prikazati rezultate koji će omogućiti uvid u razvoj dječje sposobnosti da uvedu lik u priču te da zadrže referenciju na taj lik i sve druge likove. Hrvatskoj je psiholingvistički nužno sustavno praćenje i analiziranje dječjih priča, ali i praćenja pripovjedne sposobnosti odraslih, dvojezične djece i djece s različitim jezičnim poteškoćama. Takva će nam praćenja omogućiti međujezična istraživanja i usporedbe hrvatskih podataka s podacima različitih drugih, genetski srodnih ili nesrodnih, tipološki sličnih ili različitih jezika.

Popis literature (maksimalno 15 referenci)

1. Bavin, E. (1987). Anaphora in children's Warlpiri. *Australian Review of Applied Linguistics* **10**, 1-11.
2. Bamberg, M. (1986). A functional approach to the acquisition of anaphoric relationships. *Linguistics* **24**, 227 - 284. - (1987). *The acquisition of narrative: learning to use language*. Berlin: Mouton de Gruyter.
3. Brown, G. and G. Yule (1983) *Discourse Analysis*. Cambridge University Press
4. Berman, R. A., and Slobin, D. I. (eds.). (1994). *Different ways of relating events in narrative: a crosslinguistic developmental study*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
5. van Dijk, T. A. (1997.) *The Study of Discourse*. U: van Dijk, T. A.(ur.) *Discourse as Structure and Process*, London, 1.-34.
6. Hickmann, M. and H. Hendriks 1999. Cohesion and anaphora in children's narratives: A comparison of English, French, German and Mandarin Chinese. *Journal of Child Language* **26**, 419-452.
7. Hickmann, M. 2003. *Children's Discourse: Person, Space and Time across Languages*. Cambridge University Press. Cambridge.
8. Kail, M., Hickmann, M. French children's ability to introduce referents in narratives as a function of mutual knowledge. *First Language* January 1, 1992 **12**: 73-94
9. Karmiloff-Smith, A. (1985). Language and cognitive processes from a developmental perspective, *Language and Cognitive Processes* **1** (1), 61-85.
10. Kuvač, J. (2004.) *Jezik i spoznaja u ranom dječjem pripovijedanju* (magistarski rad)

11. Labov, W., and Waletzky, J. (1967). Narrative analysis: oral versions of personal experience. In J. Helm (ed.), *Essays on the verbal and the visual arts*. Seattle: University of Washington Press.
12. Peterson, c. 1990. The who, when and where of erly narratives. *Journal of childs language* 17, 433-45
13. Savić, S. (1985.) *Narativi kod dece*. Filozofski fakultet. Prosveta. Novi Sad
14. Wigglesworth, G. (1990). Children's narrative acquisition: a study of some aspects of reference and anaphora. *First Language* 10, 105-125.

Wigglesworth, G. (1997). Children's individual approaches to the organization of narrative. *Journal of Child Language*, 24, 279–309.

IZJAVA

Izjavljujem da nisam prijavio/prijavila temu doktorske disertacije (s istovjetnom temom) ni na jednom drugom sveučilištu.

U Osijeku, 6. svibnja 2014.

Potpis
Ivana Trtanj

Napomena

Mentorica: doc.dr.sc. Dubravka Smajić, Učiteljski fakultet u Osijeku dsmajic@ufos.hr

Sumentorica: doc.dr.sc. Jelena Kuvač Kraljević, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet u Zagrebu, Laboratorij za psiholingvistička istraživanja u Zagrebu jkuvac@erf.hr

Molimo Vas da ispunjeni Obrazac 1 pošaljete u elektroničkom i u tiskanom obliku (potpisan) referentu za doktorski studij u Uredu za studentska pitanja.

